

บทคัดย่อ

เนื่องด้วยระบบค่าอุตสาหกรรมนิยมเป็นการรวบรวมหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีและจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างหลักเกณฑ์เหล่านั้น ระบบค่าอุตสาหกรรมนิยมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องมีการพิจารณาถึงในทุกคดีและเกี่ยวข้องกับเงินจำนวนมาก รวมถึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่ออย่างสำคัญต่อการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน กล่าวคือ ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจของประชาชนในการฟ้องร้องคดี การต่อสู้คดี และการกำหนดแนวทางในการดำเนินคดี โดยประชาชนอาจจำต้องยอมถูกเอารัดเอาเปรียบเพราะเห็นว่าการดำเนินคดีในศาลจะได้ไม่คุ้มเสีย และทำให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างคู่ความที่มีฐานะทางการเงินแตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้ หากจัดระบบค่าอุตสาหกรรมนิยมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ย่อมมีส่วนสนับสนุนการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ถึงระบบค่าอุตสาหกรรมนิยมของประเทศไทยซึ่งมีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับระบบค่าอุตสาหกรรมนิยม และระบบค่าอุตสาหกรรมนิยมของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เพื่อวิเคราะห์และประเมินว่าระบบค่าอุตสาหกรรมนิยมของประเทศไทยที่ใช้บังคับในปัจจุบันมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมอย่างแท้จริงหรือไม่ ส่วนใดยังคงบกพร่องอยู่ก็จะได้ทำการปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าระบบค่าอุตสาหกรรมนิยมของประเทศไทยควรได้รับการปรับปรุงในเรื่องดังต่อไปนี้

1. การกำหนดค่าอุตสาหกรรมนิยม

การกำหนดค่าอุตสาหกรรมนิยมที่คู่ความต้องชำระเป็นการล่วงหน้านั้น ในส่วนค่าธรรมเนียมศาลที่คู่ความต้องจ่ายให้แก่รัฐควรกำหนดในอัตราที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะกระทำได้โดยไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของบริการ เพราะรัฐมีภารกิจในการให้บริการประชาชน ซึ่งรวมถึงภารกิจในการอำนวยความสะดวก และควรมีหลักเกณฑ์การคำนวณค่าธรรมเนียมศาลที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และในส่วนค่าทนายความที่คู่ความต้องจ่ายให้แก่ทนายความของตนควรอนุญาตให้ใช้รูปแบบการเรียกเก็บค่าทนายความตามผลแห่งคดีได้ ภายใต้การควบคุมโดยกฎหมายและศาล ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนสามารถว่าจ้างทนายความที่ตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่และมีความรู้ความสามารถได้

ส่วนการกำหนดค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความต้องชดใช้แทนกันนั้น ควรจะเพิ่มอัตราให้สูงขึ้นเพื่อจะได้ครอบคลุมถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่คู่ความต้องเสียไปตามความเป็นจริง แต่ขณะเดียวกันก็ไม่น่าเป็นจำนวนที่สูงเกินกว่าที่ควรจะเป็น เพราะค่าฤชาธรรมเนียมที่เป็นค่าใช้จ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าทนายความตามตาราง 6 และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีตามตาราง 7 ทำยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กำหนดขึ้นเพียงเพื่อบรรเทาภาระค่าใช้จ่ายในการเป็นความกันของคู่ความในเบื้องต้นเท่านั้น ดังนั้น จำนวนเงินที่คู่ความได้รับชดใช้คืนจึงต่ำกว่าจำนวนเงินที่คู่ความต้องเสียไปตามความเป็นจริงค่อนข้างมากและไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีตามสภาพความเป็นจริง

2. ความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม

ความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่หลากหลายเพียงพอต่อการบรรลู่วัตถุประสงค์ของค่าฤชาธรรมเนียม ได้แก่ การเยียวยาชดเชยความเสียหายจากการเป็นความกัน การชดเชยวงพฤติกรรมการดำเนินคดีโดยมิชอบ และการสนับสนุนให้เกิดการตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างคู่ความ ครอบคลุมทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อจัดข้อบกพร่องดังกล่าว ผู้เขียนจึงขอเสนอให้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมกรณีที่มีการฟ้องคดีเกินจริง ความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมเชิงลงโทษ ความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมของบุคคลภายนอก และความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมที่ใช้เป็นกลไกสนับสนุนการตกลงระงับข้อพิพาทในช่วงก่อนการฟ้องคดีและในลักษณะที่เป็นกลไกสองด้านใช้บังคับกับทั้งโจทก์และจำเลย

นอกจากนี้ การปรับใช้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในคดีแพ่งโดยทั่วไปกับคดีครอบครัว เป็นการไม่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของคดีดังกล่าว เพราะคดีครอบครัวเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์อันละเอียดอ่อนระหว่างคู่ความที่เป็นบุคคลในครอบครัวซึ่งมีความรักและผูกพันกันมาก่อน ไม่ใช่การต่อสู้อย่างเอาเป็นเอาตายเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองให้มากที่สุดดังเช่นคดีโดยทั่วไป ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอให้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมสำหรับคดีครอบครัวไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือ ให้ค่าฤชาธรรมเนียมตกเป็นพับแก่คู่ความทั้งสองฝ่ายโดยไม่คำนึงถึงผลแห่งคดี

3. การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในการดำเนินคดี

การให้ความช่วยเหลือทางการเงินในการดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น จะจำกัดเฉพาะคู่ความที่ไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาลทั้งหมดหรือบางส่วน เห็นได้ว่า การกำหนดบุคคลผู้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจะขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลแต่ละแห่งเป็นสำคัญ ซึ่งอาจแตกต่างกันออกไป และผู้ยื่นคำขอไม่อาจรู้ได้เลยว่าตนจะมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือหรือไม่ ตราบใดที่ศาลยังไม่ได้วินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ควรกำหนดเกณฑ์รายได้และวิธีการคำนวณไว้อย่างแน่นอนชัดเจนว่ารายได้สุทธิของผู้ยื่นคำขอต้องไม่เกินจำนวนเท่าใดจึงจะมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือทางการเงินในการดำเนินคดีทั้งหมดหรือบางส่วน

นอกจากนี้ การให้ความช่วยเหลือตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจะจำกัดเฉพาะค่าธรรมเนียมศาลเท่านั้น ไม่รวมถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีประการอื่นแต่อย่างใด เห็นได้ว่า เมื่อบุคคลดังกล่าวไม่สามารถชำระค่าธรรมเนียมศาลได้ ก็ย่อมไม่สามารถชำระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีประการอื่นเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ควรขยายขอบเขตของการให้ความช่วยเหลือทางการเงินตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ให้รวมถึงการให้ความช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีประการอื่น และการให้ความช่วยเหลือด้านทนายความด้วย เพื่อให้บุคคลที่ยากไร้สามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้เท่าเทียมกับบุคคลที่มีฐานะทางการเงินดีกว่า